

TERRITORIAALMERE ÕIGUSLIKU REŽIIMI KÜSIMUSI
III RAHVUSVAHELISEL MEREKONVERENTSIL
(1.-6. sessioon)

A. U u s t a l,
õigusteaduse doktor

Territoriaalmerel on kõigi kaldariikide suhtes väga oluline tähtsus.¹ Ta moodustab kaldariigi territooriumi lahutamatu osa; järelikult oleneb territoriaalmere laiuusest kaldariigi territooriumi üldsuurus. Aasta-aastalt laieneb mitmesuguste maapõuevarade (nafta, kivisüsi) ammutamine territoriaalmere all maapõues asuvatest maardlatest. Kuigi praegu peamine osa merekaladest püütakse avamerelt, on territoriaalmeres teostataval püügil samuti suur tähtsus rannaelanike varustamisel toiduainetega. Omal ajal iseloomustas Hollandi nimikas jurist Bynkershoek territoriaalmerd "kindluse müürina", rõhutades seega mereriba tähtsust kaldariigi julgeoleku kindlustamisel. Tänapäeval, seoses sõjatehnika tohutu arenguga, on territoriaalmeri suures osas küll kaotanud, kuid mitte täielikult minetanud oma kaldariigi kaitsefunktsiooni.

I rahvusvahelisel merekonverentsil 1958. a. Genfis võeti vastu konventsioon territoriaalmere ja eritsoonide kohta, millel on suur tähtsus nimetatud mereriba õigusliku režiimi ühtsustamisel. Konventsiooni vastuvõtmise ajal oli suur osa praegu maailmas eksisteerivatest riikidest veel imperialistlike riikide kolooniakts ega saanud osa võtta konventsiooni koostamisest ja vastuvõtmisest. Selle tõttu paljud arengumaad ei ühinenud 1958. a. konventsiooniga. Konventsiooni ei ratifitseerinud ka mitmed Ladina-Ameerika maad, kes, vastuolus

---

¹ vt. A. Л. Колодкин. Мировой океан. М., 1973, с. 151; Современное международное морское право. М., 1974, с. 72; А. Т. Уусталь. Международно-правовой режим территориальных вод. Тарту, 1958, с. 8.

tavalise riikide praktikaga, püüdsid liigselt suurendada territoriaalmere laiust, takistades nii teistel riikidel avamere loodusrikkuste ekspluateerimist. Nimetatud põhjusel ahenes tunduvalt 1958. a. Genfi konventsiooni territoriaalne kehtelustus ja vähenes tema tähtsus riikidevaheliste suhete reguleerimisel. 1958. a. konventsiooni suureks puuduseks oli veel see, et ta ei lahendanud territoriaalmere laiuse probleemi. Nimetatud asjaolu kasutasidki mitmed Ladina-Ameerika ja Aafrika riigid oma territoriaalmere laiuse liigse suurendamise õigustamiseks. Ka teistes I merekonverentsil vastuvõetud konventsioonides jäid mitmed olulised probleemid lahendamata. Avamere konstitutsioon ei lahendanud avamere põhjal ja selle all asuvas maapõues leiduvate loodusrikkuste õiguslikku režiimi ja nende ekspluateerimise küsimusi. Mandrilava konventsioonis vajas täpsustamist välispiir. Jäi reguleerimata merede kasutamisel riikide vahel tekkivate vaidluste lahendamise kord.

Eelnimetatud asjaolud tegid vajalikuks uue rahvusvahelise merekonverentsi kokkukutsumise. ÜRO Peaassamblee resolutsiooni alusel alustas III rahvusvaheline merekonverents oma tööd detsembris 1973 New Yorgis. Konverentsi töö toimus istungjärkudel. Kuues istungjärg toimus 1977. a. mais-juulis New Yorgis. Konverentsi päevakorras oli ühtse mereõiguse konventsiooni koostamine, mis reguleeriks merede (territoriaalmeri, avameri, rahvusvahelised väinad, majandustsoon, mandrilava, väljaspool rahvuslikku jurisdiktsiooni asuva merepõhja loodusrikkused) õiguslikku režiimi ja kehtestaks korra riikidevaheliste vaidluste lahendamiseks. Riikide seisukohade erinevuse tõttu ei ole senini suudetud koostada konventsiooni projekti ja konverentsi töö jätkub. Takistuseks on peamiselt see, et üksikud kodanlikud riigid taotlevad liiga suure territoriaalmere laiuse kehtestamist ja liiga avaraid õigusi kaldalähedastel avamere osadel. See takistaks teistel riikidel, eriti riikidel, kes ei asu merekaldal, avamere loodusrikkuste ekspluateerimist.

Tuleb märkida, et protseduurireeglite kohaselt võetakse otsused konverentsil vastu kooskõlastamise tulemusena, ühel häälel. Selline kord on võitnud suure populaarsuse viimaste aastate rahvusvahelises praktikas.

Konverentsil tegid riigid arvukaid ettepanekuid kehti-

vate mere õiguslikku režiimi reguleerivate konventsioonide muutmiseks ja täiendamiseks. 3. sessioonil 1975. a. Genfis tehti konverentsil moodustatud kolme peakomitee esimeestele ülesandeks koostada riikide ettepanekute alusel esialgne, mitteametlik konventsiooniprojekt mere õigusliku režiimi kohta. Koostatigi ulatuslik dokument nimetusega "Mitteametlik ühine tekst läbirääkimisteks" (edaspidi "projekt"). Riikide erinevatest ettepanekutest lähtudes sisaldas dokument koosõlastatud seisukohti, mida pooldas enamik riike ja mis võisid olla aluseks konventsiooni lõpliku teksti koostamisel. Järgnevatel sessioonidel oli projekt läbirääkimiste aluseks ning vastavalt vajadusele tegid peakomiteede esimehed muudatusi ja täiendusi.² Käesolevas töös vaatleme ainult territoriaalmere õigusliku režiimi muutmiseks ja täiendamiseks tehtud ettepanekuid.

x x
x

Territoriaalmere õigusliku iseloomu kindlaksmääramisel lähtub projekt üldiselt 1958.a. konventsioonist. Konverentsil tehti mitmeid ettepanekuid territoriaalmerele laieneva riigi suveräänsuse ulatuse täpsustamiseks. Seoses sellega, et viimastel aastatel pööratakse nii teoorias kui ka riikide praktikas suurt tähelepanu mere loodusrikkuste õiguslikule iseloomule, tegid NSV Liit, Bulgaaria, Poola ja SDV ettepaneku täiendada konventsiooni sättega, mille kohaselt kõik territoriaalmere ressursid alluvad kaldariigi suveräänsusele.³ Sama ettepaneku tegid ka India, Bangladesš ja Hispaania.⁴ Nimetatud ettepanekud ei leia kajastamist projektis. Fidzi, Indoneesia jt. ettepanekul projekti võetud täienduste kohaselt laieneb saarteriigis kaldariigi suverään-

---

² Vt. kuuenda sessiooni järel muudetud projekt - United Nations. Third conference on the law of the Sea. Informal composit negotiating text. Doc. A (conf. 62) WP. 10 (edaspidi Negotiating text).

³ Troisième conférence des Nations Unies sur le droit de la mer. Documents officiels. Vol. III. New York, 1975, p. 236 (edaspidi Doc. officiels).

⁴ Sealsamas, lk. 217, 219.

sus ka saartevahelisele merele.⁵ Nagu allpool näeme, on "saarteriigi" instituut uus instituut, mis konverentsil sai üldise tunnustuse.

Territoriaalmere laiuse probleem on aastakümneid olnud rahvusvahelises õiguses üks kõige vaieldavamaid. Nagu eespool nimetatud, jäi nimetatud probleem 1958. a. konventsioonis lahendamata. 1960. a. toimus Genfis II merekonverents, mis kutsuti kokku just territoriaalmere laiuse probleemi lahendamiseks, kuid ka see lõppes tulemusteta.

Olukorda, et territoriaalmere maksimaalset laiust ei ole fikseeritud rahvusvahelises kokkuleppes, kasutasid ära üksikud riigid nimetatud mereriba ilmselt liigseks laiendamiseks. Rida Ladina-Ameerika ja Aafrika maid (Argentina, Brasiilia, Ekuador, Panama, Peruu, Salvador, Tšiili, Uruguai, Sierra Leone, Somaali) kehtestasid territoriaalmere laiuseks 200 (370 km), Aafrika riikidest Gaboon 100 ja Ginea 130 meremiili.⁶

Sellise praktika jätkamisel läheks 41 % avamerest kaldariikide kontrolli alla ja väheneksid tunduvalt teiste riikide võimalused avamere loodusrikkuste ekspluateerimiseks. Eriti ohtlik oleks selline territoriaalmere laiuse suurendamine riikidele, kes ei asu merekaldal (mittekaldariigid).⁷

1958. a. Genfi konverentsil takistasid imperialistlikud riigid territoriaalmere laiuse küsimuse lahendamist sellega, et püüdsid esialgu teistele riikidele peale sundida 3 meremiili laiust territoriaalmerd, mis ei vasta aga kaldariikide majanduslikele huvidele ja julgeoleku kaitsmise vajadustele. Hiljem olid nad nõus 6-meremiilise territoriaalmere laiusega, kuid seda suurte kitsendustega sõjalaevade läbisõidu ja lennukite ülelennu osas. 6-meremiilise territoriaalmere laiuse kehtestamine oleks tähendanud riikidele, kes varem tunnustasid suuremat laiust, selle tunduvalt vähendamist.

---

⁵ Doc. officiels, p. 221.

⁶ Vt. Современное международное морское право. М., 1974, с. 72 и сл.

⁷ О. Х л е с т о в . Международно-правовые проблемы мирового океана. - "Международная жизнь". 1973, № 2, с. 49-50.

Nõukogude delegatsiooni ettepanekus tunnustati riikide õigust määrata territoriaalmere maksimaalseks laiuseks 12 meremiili. Kui riik määrab väiksema territoriaalmere laiuse, võib ta väljaspool territoriaalmerd kehtestada erilise kalapüügitsooni sellise arvestusega, et territoriaalmere ja kalapüügitsooni laius kokku ei ületaks 12 meremiili.

12-meremiilist laiust pooldasid II merekonverentsil 36 riiki, mis näitab selle laiuse suurt populaarsust. Hiljem on paljud riigid laiendanud oma territoriaalmerd 12-meremiilini (Alžeeria, India, Indoneesia, Hispaania, Portugal, Prantsusmaa jt.). Rõhuv enamik kaldariike tunnustab praegu kas 12-meremiilist või isegi väiksemat laiust.⁸

On huvitav märkida, et 1973. a. Danzigis toimunud konverentsil lepiti kokku, et ükski Baltimere riik ei laienda praegu oma jurisdiktsiooni väljapoole 12-meremiilist kaldäärset mereriba.

III rahvusvahelisel merekonverentsil Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide poolt (Bulgaaria, Poola ja SDV) tehtud ettepanekus tunnustati riikide õigust kehtestada territoriaalmere maksimaalseks laiuseks 12 meremiili.⁹ Ettepanekus lähtuti riikide praktikast; nimelt sellest, et rõhuv enamik kaldariike tunnustab praegu 12-meremiilist või isegi väiksemat territoriaalmere laiust. Sellisest riikide praktikast võib teha järelduse, et on kujunenud tavaõiguslik norm, mis keelab suurendada territoriaalmere laiust üle 12 meremiili.¹⁰ Nimetatud tavaõigusliku normi olemasolu tunnistas omal ajal ka rahvusvahelise õiguse komisjon konventsiooni projekti koostamisel territoriaalmere ja eritsoonide kohta. Komisjon tuli järeldusele, et "... rahvusvaheline õigus ei luba laiendada territoriaalmerd üle 12 meremiili". Sotsialistlikud riigid arvestasid ettepaneku tegemisel ka seda, et praktika on täielikult kinnitanud 12-meremiilise territoriaalmere laiuse vastavust riikide majanduslike ja julgeoleku huvide kaitsmise vajadustele ning rahvusvahelise laevasõidu huvidele. Nõukogude delegatsiooni juht näitas kon-

---

⁸ Ф. К о в а л е в . Территориальные воды и международное право. - "Международная жизнь", 1974, № 5, с. 62.

⁹ Doc. officiels, p. 236.

¹⁰ А. Л. К о л о д к и н . Мировой океан, с. 162.

verentsil, et territoriaalmeri laiuse suurendamisega suureneks piirkond, kus välisriikide laevad alluksid kaldariikide jurisdiktsioonile. See tooks kaasa võimaluse välisriikide kaubalaevade kinnipidamiseks ja kontrollimiseks kaldariikide võimude poolt ning teinekord, kaldariigi poolt kehtestatud eeskirjade rikkumisel, nende vastutusele võtmiseks. Kõik see põhjustaks viivitusi kaupade kohaletoimetamisel ja prahiraha kallinemist, mis mõjuks negatiivselt just arengumaadele, kes meretranspordis kasutavad peamiselt välismaa laevu.

III rahvusvahelisel merekonverentsil pooldas enamik riike, nende hulgas USA, Inglismaa, Prantsusmaa, 12-meremiilist territoriaalmeri maksimaalset laiust.¹¹

Paljud riigid, kellel praegu on veel 3 meremiili laiune territoriaalmeri, teatasid konverentsil, et nad on valmis tunnustama 12-meremiilist laiust üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse normina. Taani esindaja teatas, et kuigi tema maa tunnustab praegu 3-meremiilist territoriaalmeri laiust, leiab ta, et 12-meremiiline laius on küllaldane riigi seaduslike huvide kaitsemiseks suveräänsusele alluvas kaldalähedases meres.¹² Prantsusmaa, SFV ja paljude teiste kodanlike riikide esindajad väitsid, et 12-meremiiline territoriaalmeri laius võimaldab küllaldaselt kaitsta kaldariigi majanduslikke ja julgeoleku huvisid ning on samal ajal kooskõlas ka rahvusvahelise laevasõidu vajadustega.¹³

Selle seisukoha tunnustamist rahvusvahelises kokkuleppes takistasid kolmanda merekonverentsi protseduurireeglid. Nagu nimetatud, kuuluvad otsused konverentsil vastuvõtmisele mitte häälteenamusega, vaid kooskõlastamisega kõigi riikide poolt. 12-meremiilist territoriaalmeri laiust kahjuks ei tunnustanud konverentsil mitmed Ladina-Ameerika ja Aafrika riigid.

Mitmed Ladina-Ameerika riigid, kooskõlas praeguse praktikaga, tegid ettepaneku määrata territoriaalmeri maksimaalseks laiuseks 200 meremiili (Brasillia, Ekuador, Salvador,

---

¹¹ В. Я р о с л а в ц е в . Мировой океан и международное право. - "Международная жизнь". 1975, № I, с. 74.

¹² Doc. officiels. Vol. I, p. 154.

¹³ Sealsamas, lk. 156, 174.

Panama, Peruu). Brasiilia esindaja õigustas 200-meremiilist territoriaalmere laiust kaldariigi huvide kaitsmise vajadusega, toonitades, et selline vajadus olevat igati tõestatud.¹⁴

Kaldariigi huvidena, mille kaitsmine tingivat sellist territoriaalmere laiust, nimetas Brasiilia delegaat majandusliku arengu kiirendamist, mereressursside uurimist, mere elusressursside kaitsmist ja teaduslike uuringute üle kontrolli teostamist. Brasiilia esindaja püüdis tõendada, et sees välisriikide laevadele territoriaalmeres "ohutu läbisõiduõiguse" kindlustamisega, kooskõlas 1958. a. konventsiooni eeskirjadega, Ladina-Ameerika maade poolt kehtestatud härmiselt suur territoriaalmere laius ei ohustavat laevasõidu vabadust. Ta väitis, et kuigi laevade õiguslik režiim territoriaalmeres erineb avamere vabaduse põhimõtte alusel neile avamerel kindlustatud režiimist, olevat territoriaalmeres kehtestatud mõningad kitsendused vajalikud kaldariigi huvide kaitseks ja nad ei moodustavat endast "tunduvat takistust" rahvusvahelisele laevasõidule.

Brasiilia esindaja teatas, et kui teised riigid seda soovivad, on tema valitsus nõus välja töötama mingit uut laevasõidu vabaduse kontseptsiooni 200 meremiili laiuse territoriaalmere jaoks, mis rahuldab kaldariikide huve ja näeb ette laevasõidu vabadusele vajalikud garantiid.

Vaadeldes Brasiilia delegatsiooni poolt 200-meremiilise territoriaalmere laiuse kasuks esitatud argumente, võime esiplaanile seada mere elusressursside kaitsmise vajadust. Teatavasti on paljudes avamere piirkondades (näiteks Põhjameres) seoses intensiivse püügiga elusressursside varud ohtlikult vähenenud, mis tingib kiirete abinõude rakendamist nende taastamiseks ja suurendamiseks. Mere elusressursside ohtlik vähenemine on tõsiseks ohuks peamiselt nende merede kaldariikidele ja ranniku elanikele, kelle toiduratsiooni suurema osa moodustavad merest püütud kalad. Nende piirkondade mere elusressursside varude taastamine ja suurendamine on kõigi riikide ülesandeks.

Riikide põhilised ülesanded taoliste probleemide lahendamiseks ja selle kord määratakse üldiselt kindlaks Genfi 1958. a. sõlmitud mitmepoolses rahvusvahelises konventsioo-

---

¹⁴ Doc. officiels. Vol. I, p. 68.

nis "Kalapüügi ja avamere elusressursside kaitse kohta".

Konventsiooni alusel kõik riigid, kas üksinda või koos teistega, on kohustatud tarvitusele võtma vajalikud abinõud avamere elusressursside kaitsmiseks. Seejuures on öeldud, et "kaitsmise" all mõeldakse konventsioonis kõigepealt nende ressursside "püsiva" väljapüügi kindlustamist, mis on vajalik inimkonna maksimaalseks varustamiseks (art. 2) toiduainetega. Igasuguseid kaitseabinõusid, mis sel eesmärgil tarvitusele võetakse, tuleb rakendada selliselt, et need esimese ülesandena aitaksid kindlustada inimkonna varustamist toiduga. Sellest konventsiooni eeskirjast järeldub, et mere elusressursside suurendamine ei ole mingi omaette ülesanne, vaid selle kaudu tuleb suurendada toiduainete varusid. Konventsiooni alusel õigustavad mere elusressursside kaitsmiseks teatud abinõude rakendamist kalapüügist ja teaduslikest uurimustest saadud andmed, mis tõendavad elusressursside ohtlikku vähenemist teatud avamere osas. Hinnates neist nõuetest lähtudes Ladina-Ameerika riikide poolt teostatud territoriaalmere laiuse suurendamist mere elusressursside kaitsmise eesmärgil, tuleb märkida, et see ei ole kooskõlas teaduslike uuringute tulemustega. Teaduslike uuringute andmed kinnitavad, et Ladina-Ameerika riikide rannikuga piirnevate avamere osade elusressursid ei ole tühjaks ammutamise ohus. Vastupidi, nendes meredes püütakse praegu vaid umbes 1/10 elusressurssidest, mida tegelikult võiks püüda. Territoriaalmere laiuse liigne suurendamine nendes piirkondades toob seega kaasa lihtsalt elusressursside kasutu hävimise, mis otseselt kahjustab inimeste varustamist toiduainetega.

Samuti ei saa nõustuda Brasíilia delegaadi väidetega, nagu ei tekiks seoses "ohutu läbisõiduõiguse" tunnustamisega erilisi takistusi laevasõidule Ladina-Ameerika maa poolt kehtestatud äärmiselt laias territoriaalmere ribas.

Territoriaalmeres alluvad välislaevad kaldariigi suveräänsusele, mis võib kaasa tuua kaldariigi võimude poolt väga ulatuslikku vahelesegamist laeva siseellu ja järelikult ka tunduvalt raskusi kaubanduslikule laevasõidule, nagu seda väga ilmekalt näitas konverentsil Nõukogude delegatsioon. See on üks peamistest põhjustest, miks enamik riike ei saa nõustuda 200-meremiilise territoriaalmere laiusega.

Taolisi mittekaalukaid argumente 200-meremiilise territoriaalmere laiuse õigustamiseks esitasid ka teised seda pooldavad riigid. Energiliseks võitlejaks 200-meremiilise territoriaalmere laiuse eest oli III merekonverentsil Hiina Rahvavabariik.¹⁵ HRV delegatsioon kasutas konverentsi tribüüni jällegi laimu levitamiseks Nõukogude Liidu vastu ja meie rahvastava poliitika moonutamiseks. Ta rääkis kahest üli suurriigist, kelle ekspansionistliku poliitika vastu nagu pidavat end kaitsma teised riigid. Taoliste väidetega ta täielikult moonutas Nõukogude Liidu poliitikat, mis alati on austanud ja kaitsnud teiste riikide suveräänseid õigusi ja toetanud nende õiglasi taotlusi. Seda, et Nõukogude Liit ei ole kunagi arendanud mingit ekspansionistlikku tegevust meredel, näitab väga kujukalt 12-meremiilise territoriaalmere maksimaalse laiuse tunnustamine ja võitlus teiste riikide ekspansionistlike taotluste vastu, kes püüavad alusetult laiendada kaldariigi suveräänseid õigusi avamere osadele. Hiina Rahvavabariigi delegaat toetas täielikult Ladina-Ameerika maade poolt suveräänsete õiguste teostamist 200 meremiili laiuses rannäärtes mereribas kas siis territoriaalmerena või erillise majandustsoonina. Ta õigustas riikide taotlusi väga suure territoriaalmere laiuse kehtestamiseks, toonitades, et igal riigil oleval suveräänne õigus määrata kindlaks talle sobivad territoriaalmere laiust ja jurisdiktsiooni ulatust vastavalt "olukorrale, majandusliku arengu iseloomule ja julgeoleku kindlustamise vajadustele". Taoliste ebamääraste seisukohtadega õigustab HRV kaldariike laiendama lähepoolsete aktidega oma suveräänseid õigusi suurtele avamere osadele, mis tooks kaasa teravaid rahvusvahelisi konflikte ja viiks ookeanide ärajaotamisele kaldariikide vahel, nagu see toimus keskajal. Nende seisukohtadega püütakse nähtavasti valmistada ette teed HRV poolt rannikuga piirnevate ookeanide annekteerimiseks.

Erinevatest ettepanekutest võiks nimetada veel Nigeeria oma, mis nägi ette territoriaalmere maksimaalse laiusena 50 meremiili.¹⁶

Paljude erinevate ettepanekute juures oli konverentsil

---

¹⁵ Doc. officiels. Vol. I, p. 90-92.

¹⁶ Doc. officiels. Vol. III, p. 221.

väga raske kokku leppida teatud ühtse territoriaalmere maksimaalse laiuse suhtes. Seisukohti aitas ühtlustada majandusliku eritsooni moodustamine. Konverentsil leidis üldise tunnustuse rannikuga piirnevas meres teatud laiusega majandusliku eritsooni moodustamine ja selle ühendamine teatud viisil territoriaalmerega. Lähtudes küsimuse aktuaalsusest esitasid Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid konkreetse ettepaneku rannikuga piirnevas meres kaldariigi majandustsooni moodustamiseks.¹⁷ Ettepaneku kaasautoriteks olid Valgevene ja Ukraina Nõukogude Sotsialistlikud Vabariigid, Bulgaaria, Poola ja SDV. Ettepaneku tegemisel teatasid sotsialistlikud riigid, et nad lähtuvad kõigi konverentsil arutatavate küsimuste ühe a e g s e s t , k õ i g i l e r i i k i d e l e v a s t u v õ e t a v a s t l a h e n d u s e s t ja on nõus majandustsooni moodustamisega ainult siis, kui territoriaalmere maksimaalseks laiuseks määratakse 12 meremiili, kindlustatakse laevade vaba läbisõit väinadest, tagatakse laevasõidu ja teaduslike uuringute vabadus, avamerel määratakse kindlaks mandrilava välispiir ja avamere põhja loodusrikkuste õiguslik režiim.

Ettepaneku kohaselt on kaldariikidel õigus moodustada väljaspool territoriaalmerd bioloogiliste ja mineraalressursside varude säilitamiseks, uurimiseks ja kasutamiseks erilist majandustsooni. Tsooni maksimaalseks laiuseks on 200 meremiili, arvestades territoriaalmere lähtejoonest. Nimetatud tsoonis teostab kaldariik kõigi meres, merepõhjas ja selle all asuvas maapõues leiduvate bioloogiliste ja mineraalressursside suhtes suveräänseid õigusi. Mittekaldariikidele kuulub nimetatud tsoonis laevasõidu, lennukite ülelennu, merealuste kaablite ja torujuhtmete paneku vabadus.

Kaldariik määrab kindlaks majandustsoonist aastas väljapüütavate bioloogiliste ressursside maksimaalse koguse. Kui kaldariik ise ei kasuta ära kogu nimetatud kogust, peab ta võimaldama teistel riikidel ülejäänud koguse väljapüüdmist. Eelisõigus selleks antakse projektis kõigepealt riikidele, kes on kulutanud märkimisväärseid materiaalseid vahendeid bioloogiliste ressursside uurimiseks või kaitsmiseks; riikidele, kes varem eksploateerisid nimetatud piirkonnas neid ressursse; arengumaadele; mittekaldariikidele;

¹⁷ Doc. officiels. Vol. III, p. 248-250.

Samuti ka riikidele, kelle majandustsooni ressursid on väga piiratud.

Nende eeskirjadega kindlustatakse, et majandustsoonis leiduvad bioloogilised ressursid, juhul kui kaldariik ei piüa välja kogu lubatud kogust, ei jää kasutamata inimkonna varustamisel toiduainetega, nagu praegu Ladina-Ameerika maa-de poolt kehtestatud härmiselt laias territoriaalmere ribas.

Konverentsil nõustusid riigid üksmeelselt majandustsooni moodustamisega. Argentiina esindaja teatas, et tema kodumaa on nõus tunnustama 12-meremiilist territoriaalmere laiust juhul, kui kõik riigid nõustuvad 200 meremiili laiuse majandustsooni moodustamisega. Enamik riike sidus majandustsooni moodustamise teiste vaieldavate probleemide lahendamisega kõigile riikidele vastuvõetavalt. Näiteks teatas USA esindaja, et ta on nõus 200 meremiili laiuse majandustsooni moodustamisega juhul, kui tunnustatakse 12-meremiilist territoriaalmere maksimaalset laiust ja lahendatakse vastuvõetavalt ka teised vaieldavad mereõiguse probleemid.

Sellise riikide seisukohtade ühtlustamise tulemusena võidakse projektis märkida territoriaalmere maksimaalse laiuse 12 meremiili.

Kuna aga ei ole saavutatud üksmeelt majandustsoonis kaldariigile kuuluvate õiguste suhtes, ei ole mõned riigid veel ühinenud selle seisukohaga.

x x
x

Projekt üldiselt tunnustab 1958. a. konventsioonis ettenähtud territoriaalmere lähtejoone kindlaksmääramise moodust. Normaalseks lähtejooneks loetakse projektis samuti kõige madalama mõõna joont piki rannikut, nagu see on märgitud kaldariigi poolt tunnustatud suuremõdulistel merekaartidel. Kohtades, kus rannajoon on sügavalt lõhestatud, kääruline või kus kalda vahetus läheduses asuvad saared, võib lähtejoonena kasutada kõige kaugemale merre ulatuvaid kaldapunkte ja kalda ees asuvaid saari ühendavaid sirgjooni.¹⁸

---

¹⁸ Negotiating text, p. 21, 22.

Riikide ettepanekul on üksikutel juhtudel projektis täpsustatud lähtejoone kindlaksmääramise moodust: riffidega ümbritsetud saarte puhul on territoriaalmere lähtejooneks kõige madalama mõõnaga paljastuv ja kõige kaugemale merre ulatuv riffide joon, nagu see on märgitud ametlikel kaartidel. Kui delta olemasolul või muudel looduslikel tingimustel rannajoon on äärmiselt ebapüsiv, võib lähtejoonena kasutada kõige madalama mõõnaga kõige kaugemale merre ulatuvaid kaldapunkte ühendavaid sirgjooni. Rannajoon hilisemad muutused ei muuda lähtejoont seni, kuni kaldariik on ametlikult kindlaks määranud uue lähtejoone.

1958. a. konventsioon lubab kasutada lähtejoone aluspunktidenä (mida ühendavad lähtejooneks olevad sirgjooned) mõõna korral veest väljaulatuva madalike ainult siis, kui neile on rajatud mingid püsiehitised, mis pidevalt on vee-pinnast kõrgemal (art. 4 p. 3). Projektis lubatakse kasutada selliseid madalike lähtejoone aluspunktidenä ka siis, kui selline moodus leidis üldise rahvusvahelise tunnustuse.¹⁹

Kunstlikke kaldaehitisi, samuti ka loodusrikkuste ekspluateerimiseks merre rajatud kunstlikke saari ei või kasutada lähtejoone aluspunktina.

Tuleb märkida, et projektis ettenähtud moodus riffide kasutamiseks lähtejoonena on vastuolus üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse põhimõtetega. Nagu nimetatud, võimaldab 1958. a. konventsioon kasutada madalike (sealhulgas ka riffe) lähtejoone aluspunktidenä ainult siis, kui neile on rajatud püsiehitised või kui nad asuvad territoriaalmere piirides.

Kõige madalama mõõnaga paljastuvate kõige kaugemale merre ulatuvate riffide kasutamine lähtejoonena võimaldaks paljudel riikidel (näit. Austraalia jt.) lugeda laiad avamere osad oma territooriumi koosseisu, mis kahjustaks teiste riikide ja rahvusvahelise laevasõidu huve.

Elava arutelu objektiks oli konverentsil küsimus territoriaalmere lähtejoonest saarestikus. Enamik rahvusvahelise õiguse teadlasi on arvamusel, et juhul kui väljaspool territoriaalmerd asetseva saarestiku äärmiste saarte vahe ei ületa teatud kaugust, on territoriaalmere lähtejooneks saa-

---

¹⁹ Negotiating text, p. 22.

restikus härmisi saari ühendavad sirgjooned.²⁰

Saartevaheline meri on saarteriigi suveräänsusele al-
luv sisemeri.

Puuduvad ükemeelsed seisukohad saarestiku mõiste suh-
tes (mitu saart moodustab saarestiku) ja ka küsimuses, kui
suur võib olla härmiste saarte vaheline maksimaalne kaugus,
et lähtejooneks võiks kasutada saari ühendavaid sirgjooni.

Paljud riigid on nimetatud seisukohad praktikas ellu
rakendanud. Indoneesia ja Filipiinid määrasid oma territo-
riaal mere lähtejooneks härmiste saarte kõige kaugemale mer-
re ulatuvaid kaldapunkte ühendavad sirgjooned vaatamata
saarte vahekaugusele. Saartevaheline meri kuni lähtejoone
tunnistati sisemereks, mille kasutamise ainuõigus kuulub
kaldariigile. Selle tulemusena arvati suured avamere osad
nimetatud saarteriikide territooriumi koosseisu ja teis-
telt riikidelt võeti võimalus nende rikkuste ekspuataerimiseks.²¹ Malediivi Vabariik luges oma territooriumi koos-
seisu kõik saared, mis asuvad $7^{\circ} 30' 1/2''$ põhjalaiuse ja 0°
 $45' 1/4''$ lõunalaiuse ning $72^{\circ} 30' 1/2''$ ja $73^{\circ} 48'$ idapikkuse vahel.²²

Iraan loeb 12. aprilli 1959. a. seadusega saarestikuku
saarte rühma, mille härmiste saarte vahemaa ei ületa 12 me-
remiili. Territoriaal mere lähtejooneks on keskusest kõige
kaugemal asuvaid saari ühendavad sirgjooned. Saartevahelist
merd loetakse sisemereks. Sama seisukohta tunnustavad ka
Omaan, Jeemen ja Sudaan.²³ Mehhiko tunnustab saarestikus ter-
ritoriaal mere lähtejooneks härmisi saari ühendavad sirgjoon-
ed, hoolimata sellest kui kaugel need üksteisest asuvad.
Austraalia peab oma sisemereks territoriaal mere ja mandri-
lava piires asuvate riffide vahelist merd.²⁴ Kirjanduse and-

---

²⁰ Г. Г. Ш и н к а р е ц к а я . Проблема архипелагов в доктрине международного права. - Проблемы государства и права на современном этапе. Вып. 7. М., 1973, с. 281 и сл.

²¹ Sealsamas, lk. 282.

²² United Nations Legislative Series. National Legislation and treaties relating to the Law of the Sea. New York, 1974, p. 16.

²³ Sealsamas, lk. 23, 25, 31.

²⁴ Sealsamas, lk. 59.

meil on maailmas 26 saarteriiki. Kui need kõik, arvestamata saartevahelist kaugust, tunnustavad territoriaalmere lähtejoonena äärmisi saari ühendavad sirgjooned, läheks 20 % maailmamerest saarteriikide sisemerede koosseisu, mis tundub piiraks teistel riikidel avamere rikkuste eksploateerimise võimalusi. Seega on ilmne, et saarestiku probleem on väga aktuaalne, mis vajab lahendamist rahvusvaheliste lepingutega.

Rahvusvahelise õiguse komisjon, valmistades ette konventsiooniprojekti I rahvusvahelise mereõiguse konverentsiks, tuli järeldusele, et on veel väga vähe materjale saarestiku probleemi lahendamiseks. Seepärast jäi nimetatud küsimus I merekonverentsil lahendamata. III konverentsi ettevalmistavas komitees jõuti üksmeelsele seisukohale, et saarestik moodustab teatud ühtse terviku ja territoriaalmere lähtejooneks saarestikus on äärmisi saari ühendavad sirgjooned.²⁵ Konverentsi ettevalmistavas komitees asusid paljud riigid seisukohale, et nimetatud printsiipi tuleb kasutada ka riikide väljaspool territoriaalmerd asuvates saarestikes (Kreeka, Hispaania, Hiina). Ettevalmistavas komitees otsustati siiski saarestike erirežiimi kasutada vaid saarteriikide suhtes.²⁶ Nimetatud seisukoht võeti omaks III konverentsil, kuigi ka seal üksikud riigid taotlesid nimetatud režiimi kasutamist mandririikidele kuuluvate saarestike puhul (Ekuador).²⁷

Saarteriigi mõiste määratlemiseks ja saartevahelise mere õigusliku režiimi kindlaksmääramiseks esitati nii konverentsi ettevalmistavas komitees kui ka konverentsil mitmeid ettepanekuid. Riikide seisukohad erinevad saarteriigi mõiste suhtes. Fidži, Indoneesia, Mauritiuse ja Filipiinide (edaspidi: nelja riigi), samuti ka Inglismaa ja Bulgaaria, Poola ning SDV (edaspidi: kolme riigi) poolt tehtud ettepanekutes loetakse saarteriigiks riiki, mis täielikult koosneb ühest või mitmest saarestikust.²⁸ Bahama ettepaneku ko-

²⁵ O. В. Б о з р и к о в. Проблема архипелагов в подготавливаемом комитете III конференции ООН по морскому праву. - "Материалы по морскому праву и международному торговому мореплаванию." Вып. 8. М., 1975, с. 25.

²⁶ Sealsamas.

²⁷ Doc. officiels, p. 263.

²⁸ Sealsamas, lk. 262, 264.

haselt moodustab saarteriigi riik, mis "täielikult või peamiselt" koosneb ühest või mitmest saarestikust.²⁹ Väljendist "peamiselt" võib järeldada, et saarteriigi koosseisu võivad kuuluda saarestiku koosseisu mittekuuluvad üksikud saared ja koguni kontinendil asuvad riigi territooriumi osad. Selline määratlus on praktikas raskesti ellurakendatav ja võib põhjustada teravaid riikidevahelisi konflikte.³⁰ On mõeldav, et saarteriigi territooriumi koosseisu võivad kuuluda ka üksikud eraldi seisvad saared. Selline võimalus on ette nähtud ka nelja riigi ettepanekus. Nende eraldi seisvate saarte territoriaalmere lähtejoone kindlaksmääramisel tuleb lähtuda põhimõtetest, mis kehtivad mandri rannikul.

Enamiku eeltoodud ettepanekute juures ei määrata kindlaks härmiste saarte vahelist maksimaalset kaugust, mille juures lähtejoonena võib kasutada saari ühendavaid sirgjooni. Selline olukord võimaldab saarestiku mõiste liigset laiendamist ja laiade avamere osade lülitamist saarteriigi territooriumi koosseisu. Erandina teistest püütakse Inglismaa ettepanekus saarestiku mõistet konkretiseerida arvuliste näitajatega.³¹ Ettepaneku kohaselt võib lähtejooneks kasutatavate sirgjoonte maksimaalseks pikkuseks olla 48 meremiili ja saarestikku ümbritsevate lähtejoonte perimeetris mere suhe mandrisesse ei või ületada viit ühe vastu. Nõukogude Liidu delegatsioon üldiselt pooldas Inglismaa ettepanekus esitatud arvulisi näitajaid, leides samal ajal, et konkreetsed arvud võivad olla teised.³²

Saarestiku mõiste määratlemisel asuti seisukohale, et see ei ole ainult geograafiline mõiste, mis tähendab gruppi üksteise läheduses asuvaid saari, vaid on vajalik ka nende saarte teatud ühtsus. Nelja riigi ettepaneku kohaselt on saarestik "grupp saari ja teisi looduslikke esemeid, mis on nii tihedalt seotud üksteisega, ... et nad moodustavad ühtse geograafilise, majandusliku ja poliitilise terviku või loetakse ajalooliselt selliseks"³³. Samasugust ühtsust nõutakse ka teistes projektides.

²⁹ Sealsamas, lk. 273.

³⁰ Б о з р и к о в . Цит. соч. с. 25.

³¹ Doc. A/AC. 138/SC.II/SR. 75.

³² Sealsamas.

³³ Doc. officiels, Vol. III, p. 262.

Vaadeldes eeltoodud ühtsuse kriteeriume, võime öelda, et mõnede kriteeriumide praktiline rakendamine saarestiku mõiste määratlemiseks on raske ja võib viia koguni negatiivsetele tulemustele. Poliitilise ühtsuse nõue on igati vajalik ja arusaadav, sest suveräänne riik moodustab endast poliitiliselt ühtse organisatsiooni, kes määrab kindlaks oma territooriumi ulatuse ja teostab sõltumatult oma majanduse juhtimist. Majandusliku ühtsuse nõue on seevastu väga raskesti rakendatav, sest lähtudes loodusrikkuste olemasolust ja muudest geograafilistest iseärasustest võib üksikute saarte majandus olla küllaltki erinev. Samasugune on olukord ka ajaloolise ühtsusega, sest kolonialismi võimutsemise ajastul võisid saarestikud olla jaotatud erinevate imperialistlike riikide vahel, millist asjaolu võidakse ära kasutada pärast iseseisvuse ja sõltumatuse saavutamist ühtse saarteriigi moodustamise vastu.

Tuleb lugeda vajalikuks arvuliste näitajate sissevõtmist saarestiku mõistesse, mis takistaks saarestiku mõiste liigset laiendamist ja seega saarteriigi poolt laiade avamere osade allutamist oma suveräänsusele. Projektis loetakse saarteriigiks riiki, mis täielikult koosneb ühest või mitmest saarestikust ja võib lülitada oma koosseisu teisi saari. Saarestikuks loetakse saarte gruppi, kaasa arvatud saarte osi koos vee ja muude looduslike moodustistega, mis nii tihedalt on üksteisega seotud, et nad moodustavad ühtse geograafilise, majandusliku ja poliitilise terviku või loetakse selliseks ajalooliselt. Projektis on teatud arvuliste näitajatega piiratud lähtejooneks kasutatavate sirgjoonte maksimaalset pikkust, samuti maa ja vee suhet saarestikus. Projektis lubatakse kasutada äärmiste saarte kõige kaugemale merre ulatuvaid kaldapunkte ja riffe lähtejoonte aluspunktidenäi vaid siis, kui lähtejoonte sisse jäävad peamised saared ja selles piirkonnas vee- ja mandrialala suhe on 1 : 1 kuni 9 : 1. Lähtejoontena kasutatavate sirgjoonte maksimaalseks pikkuseks oli esialgses projektis 80 - 125 miili. Pärast 6. istungjärku muudetud projektis on üldiselt maksimaalseks pikkuseks 100 meremiili, kusjuures kuni 3 protsendil lähtejoontest võib olla maksimaalseks pikkuseks 125 meremiili.³⁴ Tundub, et nimetatud arvud on liiga suured ja võimaldavad saarteriikidel lülitada oma ter-

---

³⁴ Negotiating text, p. 37.

ritooriumi koosseisu liiga suuri avamere osi. Rahvusvahelise laevaliikluse suhtes on olulise tähtsusega saartevahelise mere õiguslik režiim. Eeltoodud ettepanekutes peetakse sellist merd saarteriigi territooriumi osaks ja alluvaks tema suveräänsusele. Nimetatud seisukoht leidis konverentsil üksmeelse tunnustuse. Erinevad on seisukohad nimetatud veeala õigusliku iseloomu suhtes. Ettevalmistavas komitees Panama, Beruu ja Ekuadori poolt esitatud projektis loeti nimetatud veeala sisemereks. Uruguai poolt esitatud projektis loetakse saartevahelist merd samuti sisemereks, kuid tunnustatakse tema suhtes välislaevade ohutu läbisõidu õigust. Seega erineb Uruguai ettepanekus saartevahelise mere suhtes esitatud režiim tavalisest sisemere õiguslikust režiimist. 1958. a. konventsioonis (art. 6. p. 2) tunnustatakse ohutu läbisõidu õigust ainult nende sisemere osade suhtes, mis varem kuulusid territoriaalmere koosseisu, kuid pärast saari ja skääre ühendavate sirgjoonte kasutamist territoriaalmere lähtejoonena muutusid sisemereks.

Nelja riigi ja samuti ka Inglismaa ettepanekus kasutatakse nimetatud veeala suhtes uut terminit - saartevaheline meri, mida kasutatakse ka projektis.

Suure praktilise tähtsusega on küsimus, millistel tingimustel võivad välisriikide laevad sõita läbi saartevahelise mere. Eelnimetatud Panama, Peruu ja Ekuadori projektis lubatakse kõigil välisriigi laevadel sõita saartevahelises meres kaldariigi poolt kehtestatud tingimustel. Seega antakse kaldariigile liiga laiad õigused, mis võiks kahjustada rahvusvahelist laevaliiklust. Bulgaaria, Poola ja SDV projekti alusel kasutavad kõik laevad transiidivabadust saarestiku väinades ja nende lähistel, samuti ka saartevahelises meres kulgevatel laevasõiduteedel, mida kasutatakse tavaliselt kõige kiiremaks rahvusvaheliseks laevaihenduseks erinevate avamere osade vahel.³⁵ Nimetatud ettepanek võimaldab mitmeti tõlgendamist ja järelikult saarteriigi huvi kahjustamist imperialistlike riikide poolt.

Nelja riigi ettepaneku alusel kasutavad kõigi riikide laevad saartemeres ohutu läbisõidu õigust. Saarteriik võib kehtestada välisriikide laevade läbisõiduks teatud koridoriid (marsruudid). Laevasõidu ohutuse tagamiseks võidakse nen-

³⁵ Doc officiels. Vol. III, p. 264.

des koridorides kehtestada laevadele lahus liiklemine. Ettepanekus soovitatakse, et lahusliikluse kehtestamisel saarteriik arvestaks vastavate rahvusvaheliste organisatsioonide (JMCO) soovitusi. Saarteriigil lubatakse kehtestada eeskirju laevaliikluse reguleerimiseks koridorides. Saarteriigid võivad oma eeskirjadega reguleerida järgmisi küsimusi: laevasõidu ohutuse tagamine; mererikkuste uurimine ja ekspuaterimine, kaablite ja torujuhtmete kaitse; mere bioloogiliste ressursside kaitse; merede saastamise vältimine; kalapüügieeskirjade rikkumise vältimine; tolli-, fiskaal-, sanitaar- ja immigratsioonieskirjade rikkumiste vältimine; rahu, heakorra ja julgeoleku kindlustamine.

Välisriikide sõjalaevad kasutavad samuti ohutu läbisõidu õigust, kuid kui nad rikuvad saarteriigi poolt kehtestatud eeskirju, võidakse nõuda nende viivitamatut lahkumist saartemerest teed mööda, mille määravad kindlaks vastavad saarteriigi võimud. Julgeoleku huvides võib saarteriik sulgeda teatud laevasõiduteed tingimusel, et ta kindlustab laevadele teise läbisõidutee. Vastavalt laevade läbisõiduks ettenähtud koridoridele määrab saarteriik kindlaks ka õhukoridorid õhusõidukite ülelennuks.

Projektis kasutatakse uut terminit - saarestikust läbisõidu õigus. Üldiselt võetakse projektis omaks eeltoodud nelja riigi ettepanekud. Projektis on ette nähtud, et välislaevad ja lennukid, kasutades neile läbisõiduks ja ülelennuks määratud koridore, võivad määratud marsruudist kõrvale kalduda mitte rohkem kui 25 meremiili.³⁶ Näib, et saarteriigi poolt välislaevadele läbisõiduks ja lennukitele ülelennuks koridoride kehtestamine kindlustab saartemes rahvusvahelise liikluse huvid.

x x
x

Konverentsil tehti palju ettepanekuid laevade ohutu läbisõiduõiguse kohta. Inglismaa³⁷ ja mõned teised kapitalistlikud riigid (Fidži) tegid ettepaneku, et ka välisriikide sõjalaevadele kindlustatakse ohutu läbisõiduõigus. Ing -

³⁶ Negotiating text, p. 40.

³⁷ Doc. officiels. Vol. III, p. 215.

lismaa esindaja püüdis jällegi väita, nagu tingiks avamere vabaduse põhimõtte sõjalaevadele territoriaalmeres ohutu läbisõiduõiguse kindlustamist. Need Inglismaa väited on juba varasematel konverentsidel ümber lükatud. Sõjalaevade suhtes ei saa me rääkida selle sõna otseses mõttes ohutust läbisõidust, sest sõjalaev oma relvastusega on igal juhul potentsiaalseks ohuks kaldariigile. Ohu ulatus ja tegelikkus oleneb muidugi vastava riigi välispoliitikast, kelle lipu all sõjalaev sõidab. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide sõjalaevad, lähtudes nende riikide järjekindlast rahupoliitikast, ei ohusta kunagi teisi riike. Samaaegselt imperialistlikud riigid kasutavad alati oma sõjalaevade viibimist teiste riikide rannalähedastes vetes agressiivsetel eesmärkidel, argessiivsete plaanide kavandamiseks ja nende täpsustamiseks. Eriti kehtib see imperialistlike riikide sõjalaevade viibimise suhtes sotsialistlike riikide territoriaalmeres. Seepärast ka Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid ei saa nõustuda sõjalaevadele ohutu läbisõiduõiguse kindlustamisega territoriaalmeres. Nõukogude Liit, Bulgaaria, Poola ja SDV lähtuvad nende poolt territoriaalmeres õigusliku režiimi kohta tehtud ettepanekus 1958. a. konventsiooni seisukohast. Selles on öeldud, et juhul kui sõjalaev, viibides välisriigi territoriaalmeres, ei täida kaldariigi poolt kehtestatud eeskirju, võib kaldariik nõuda tema viivitamatut lahkumist territoriaalmerest.³⁸ Nimetatud seisukoht leiab väljenduse ka projektis. Mõned riigid (Malaavi, Maroko) nõuavad oma ettepanekus kaldariigile õigust nõuda välisriikide sõjalaevadelt territoriaalmerest läbisõiduks kas eelnevat luba või vähemalt teatamist.³⁹

Erinevalt 1958. a. konventsioonist on projektis antud sõjalaeva tunnused ja nähtud ette lipuriigi vastutus sõjalaevade ja teiste mitte kaubanduslikeks eesmärkideks kasutatavate laevade poolt kaldariigile tekitatud kahjude hüvitamiseks. Uudsena nõutakse projektis, kooskõlas riikide praktikaga, et peale allveelaevade ka kõik teised allveetranspordivahendid peavad läbima territoriaalmeres oma lipu all vee peal. Täpsustatud on läbisõidu mõistet. Peale tavalise

---

³⁸ Doc. officiels. Vol. III, p. 238.

³⁹ Sealsamas, lk. 226.

laevasõidu vajadustega seotud ja sunnitud peatuste loetakse läbisõidu mõistesse veel peatused, mis on tingitud hädasolevate laevade ja lennukite abistamisest. Antakse tegevuste loetelu, mis rikuvad rahu, head korda ja julgeolekut kaldariigis ning mille toimepanemine läbivate laevade poolt territoriaalmeres on keelatud. Nendeks on:

- 1) jõuga ähvardamine või jõu kasutamine kaldariigi suveräänsuse, territoriaalse terviklikkuse või poliitilise sõltumatuse vastu või muul viisil, mis rikuks ÜRO põhikirjas kindlaksmääratud rahvusvahelise õiguse põhimõtteid;
- 2) igasugused manöövrid ja õppused üksiklik milliste relvadega;
- 3) andmete kogumine, mis kahjustab kaldariigi kaitset või julgeolekut;
- 4) propaganda, mis kahjustab kaldariigi kaitset ja julgeolekut;
- 5) üksiklik milliste õhusõidukite õhku saatmine või pardale võtmine;
- 6) kaupade või isikute laevale võtmine või mahapanemine vastuolus kaldariigi tolli-, fiskaal-, sanitaar- või immigratsioonieeskirjadega;
- 7) keskkonna saastamine;
- 8) igasugune töönduslik tegevus;
- 9) teaduslikud uuringud või otsingud;
- 10) sidesüsteemide tegevuse segamine;
- 11) igasugune muu tegevus, millel ei ole otsest seost läbisõiduga.

Erinevalt 1958. a. konventsioonist loetletakse projektis küsimused, mida kaldariik võib territoriaalmeres reguleerida oma õiguslike aktidega. Nendeks on:

- 1) laevaliikluse reguleerimine ja laevasõidu ohutus;
- 2) navigatsioonimärkide ja muude rajatiste kaitse;
- 3) kaablite ja torujuhtmete kaitse;
- 4) mere eluressursside kaitse;
- 5) kalapüügieeskirjade rikkumise vältimine;

- 6) keskkonnakaitse ja saastamise vältimine;
- 7) teaduslike uuringute ja hüdrograafiliste tööde teostamine;
- 8) tolli-, fiskaal-, sanitaar- ja immigratsioonieskirjade rikkumise vältimine.

Eeskirju territoriaalmerd läbivate välislaevade projekteerimise, konstruktsiooni, ekipaažiga komplekteerimise või varustuse kohta võivad kaldariigid kehtestada ainult siis, kui nendega viiakse ellu üldtunnustatud normid või standardid.⁴⁰

Laevasõidu ohutuse tagamiseks võib kaldariik territoriaalmerre läbimiseks kindlaks määrata koridorid ja ette näha lahus liiklemise. Selliste abinõude rakendamisel nõutakse kaldariigilt kompetentsete rahvusvaheliste organisatsioonide soovitude, laevade ja konkreetse laevasõidutee iseloomu arvestamist. Tuumajõul liikuvatelt laevadelt, samuti ka laevadelt, mis veavad tuuma- või muid ohtlikke laadungeid, nõutakse, et neil peavad pardal olema vastavad dokumendid ja nad peavad täitma rahvusvahelistes kokkulepetes ettenähtud ohutuse reegleid.

Täiendavalt lubatakse kaldariigil teostada kriminaaljurisdiktsiooni kõigi läbisõitvate välisriigi tsiviillaevade pardal ka siis, kui see on vajalik võitlemiseks psühhotroopsete ainetega salakauplemise vastu.

Projektis tehtud täiendused ja parandused täpsustavad riikide õigusi ja kohustusi territoriaalmeres, aidates sellega kaasa riikidevaheliste konfliktide vältimisele.

III merekonverentsi töö jätkub. Milliseks kujuneb konventsiooni lõplik tekst, seda näitab tulevik.

---

⁴⁰ Negotiating text, p. 26, 27.

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО МОРЯ НА III МЕЖДУНАРОДНОЙ МОРСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

А.Т. У у с т а л ь

Р е з ю м е

На основе резолюции Генеральной Ассамблеи ООН III международная морская конференция начала свою работу в Нью-Йорке в 1973 г. На повестке дня конференции стояла выработка единой конвенции по правовому режиму морских пространств. Конференция работала на сессиях. Седьмая сессия состоялась в марте-апреле 1978 года.

В результате того, что в практике государств имеются большие разногласия по многим основным вопросам правового режима морей, конференция до сих пор не сумела выработать конвенцию по правовому режиму морей. Одним из самых спорных является вопрос о максимальной ширине территориального моря.

Советский Союз и другие социалистические страны сделали предложение установить максимальной шириной территориального моря 12 морских миль. Это предложение было поддержано многими странами, в том числе и великими капиталистическими державами: США, Англией и Францией. Но страны Латинской Америки, установившие шириной своих территориальных морей 200 морских миль, не согласились с этим предложением. Они требовали установления 200-мильной ширины территориального моря.

На конференции возник вопрос о создании параллельно с берегом специальной экономической зоны. Советский Союз и ряд других социалистических стран сделали предложение о создании 200-мильной экономической зоны, но заявили, что они согласны с созданием такой зоны только в том случае, если будет признана 12-мильная ширина территориального моря и будут решены в "одном пакете" и другие спорные вопросы правового режима морских пространств.

В выработанной на конференции неофициальном проекте конвенции по территориальному морю уточнена исходная линия территориального моря, понятие мирного прохода иностранных судов и суверенные права прибрежных государств в этих водах. Предусмотрен порядок установления исходной линии территориального моря государств архипелага и правовой режим межархипелажного моря.